

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือน แรงงาน خانเมืองขอนแก่น

The Influence of Economic and Social Factors on Livelihood Security of Labor Households in Khon Kaen peri-urban

Received:	October	17, 2018
Revised:	March	28, 2019
Accepted:	March	29, 2019

กฤษดา ปัจจาเนย์ (Kritsada Phatchaney)^{*}
ธนพฤษช์ ชามะรัตน์ (Thanapauge Chamaratana)^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น มีหน่วยการวิเคราะห์ระดับครัวเรือน พื้นที่วิจัยคือบ้านเป็ด หมู่ที่ 1 บ้านเลิงเปือยหมู่ที่ 9 และบ้านสำราญหมู่ที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง 235 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีระดับตัวแปรเดียว และวิเคราะห์ข้อมูลระดับหลายตัวแปร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนมีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวนอาชีพของครัวเรือนที่หลากหลาย (เฉลี่ย 2.5) มีระดับการบริโภค (เฉลี่ย 6.52) และจำนวนการเคลื่อนย้ายแรงงาน (เฉลี่ย 1.72) ปัจจัยด้านสังคมของครัวเรือน พบว่า ความสัมพันธ์ในครัวเรือน (เฉลี่ย 3.01) บทบาทสมาชิกในครัวเรือน (เฉลี่ย 3.74) การติดต่อสื่อสาร (เฉลี่ย 3.38) ความสัมพันธ์นอกชุมชน (เฉลี่ย 3.51) ด้านระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น ด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย (เฉลี่ย 3.83) ด้านแรงงานในครัวเรือน (เฉลี่ย 3.21) ด้านอาหาร (เฉลี่ย 3.58) ด้านสุขภาพ (เฉลี่ย 3.84) ด้านการเข้าถึงการศึกษา (เฉลี่ย 3.65) สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R^2) 0.397 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ระดับการบริโภค ($Beta=0.107$) บทบาทสมาชิกในครัวเรือน ($Beta=0.237$) การติดต่อสื่อสาร ($Beta=0.386$) และความสัมพันธ์นอกชุมชน ($Beta=0.151$)

คำสำคัญ: ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ความมั่นคงในการดำรงชีพ خانเมืองขอนแก่น

^{*} นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Master Degree of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.,
E-mail: phat.kritsada@gmail.com, 0621343466

^{**} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Assistant Professor Dr. Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Science,
Khon Kaen University, E-mail: thanacha@kku.ac.th, 0910562317

Abstract

The objectives were to study the influencing economics and social factors for livelihood security of labor households in Khon Kaen peri-urban. The households as the unit of analysis. The research setting was Baan Pet, Baan Lerng Plaiy, and Samran Village Khon Kaen province. Interviews were conducted with the 235 peri-urban household samples. Data analysis was completed with the Descriptive statistics, Multivariate data was analyzed with Multiple Linear Regression. The finding result based on this study revealed that economics factors-income households from the former times. The number of households multiple occupations (average=2.5), the consumption level (average=6.52), the number of labor mobility (average=1.72). Social factors-The households relationship (average=3.01), the role of household members (average=3.74), the communication (average=3.38), the relationship outside the community (average=3.51). The level of household's livelihood security in Khon Kaen peri-urban labor was found that land and housing (average=3.83), labor force (average=3.21), food (average=3.58), health (average=3.84) and access to education (average=3.65). Factors influencing the level of household livelihood security of peri-urban Khon Kaen households revealed that statistical significance of 0.01, and at the coefficient (R^2) of 0.397. When considering individual items, it was found that if the consumption level increased (Beta = 0.107), the role of household members increased (Beta = 0.237), the communication increased (Beta = 0.386), the relationship outside the community increased (Beta = 0.151).

Keyword: Economics factors, Social factors, Livelihood Security, Khon Kaen peri-urban

บทนำ

การกลายเป็นเมือง (Urbanization) เริ่มต้นอย่างชัดเจนในทศวรรษที่ 20 และ 21 เนื่องจากเกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่ง ประชากรส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาเพื่อมองหาโอกาสของคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบทั้งบวกและลบต่อความเป็นอยู่และการทำงานของผู้คน (Zhang, 2016) อนาคตในปี 2050 จะมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองร้อยละ 80 ทั่วโลก (United Nations, 2015) ส่วนในเอเชียมีแนวโน้มประชากรที่อยู่ในเมืองเพิ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2030 เป็น 2,664 ล้านคน หรือร้อยละ 55 ของประชากรทั้งหมดในทวีปเอเชีย (Roberts and Kanaley, 2006) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีการขยายตัวของเมืองและประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองคิดเป็นร้อยละ 57 ส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ รวมถึงประเทศไทย (United Nations, 2015) เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในด้านประชากร ดังสะท้อนได้จากสภาพปัญหาและ

อุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองที่มีแนวโน้มการกลายเป็นเมืองในชนเมืองที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศที่สำคัญ (UN-Habitat, 2012)

การศึกษาที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า การกลายเป็นเมืองเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างโอกาสและความท้าทายไม่เพียงแต่ด้านการบริหารจัดการเมืองเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลต่อการจัดการด้านคุณภาพชีวิตของต่อสมาชิกในครัวเรือนแรงงานชนเมืองที่ขยายใหม่ เกิดการบริโภคมตามกระแสสังคมตะวันตก ยึดความสะดวกสบาย ความทันสมัยในการดำรงชีพ (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และวีระยุทธ โพธิ์ถาวร, 2558) ทำให้สภาวะการณ์ปัจจุบันของสังคมกลายเป็นเมืองมีภาวะความเปลี่ยนแปลง หาดูแลยาก สับสน ความรู้สึกไม่แน่นอน และไร้ซึ่งคำตอบของชีวิต (นิโรธ ทองธรรมชาติ, 2559) ซึ่งการกลายเป็นเมืองนั้นที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการการสร้างความมั่นคงของครัวเรือนแรงงานชนเมืองเป็นอย่างมาก (กฤษดา ปัจจำเญย์ และธนพฤษก์ ชามะรัตน์, 2559) ประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2513 ได้นำทฤษฎีการพัฒนาเมืองศูนย์กลางระดับรอง (Secondary Growth Pole) เข้ามาใช้เป็นนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการกระจายรายได้ และสร้างความเจริญก้าวหน้าไปสู่ภูมิภาคของประเทศ ไทย เริ่มพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในเมืองหลักของภูมิภาค (Phuttharak, 2015) ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมือง ทำให้เมืองขอนแก่นมีการกลายเป็นเมืองสู่พื้นที่ชนบท ซึ่งดึงดูดแรงงานเข้ามาทำงานในเมืองขอนแก่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนแรงงานชนเมืองในด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้น โอกาสในการเข้าถึงอาชีพ บทบาทของสตรี การเข้าถึงการศึกษา แต่กระบวนการดังกล่าวก็ยังก่อให้เกิดคำถามว่ากระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศและมลพิษทางน้ำ การสูญเสียที่ดินทำกิน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาด้านภัยพิบัติ (คณิน หุตานวัตร, อมร กฤษณพันธ์, วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ, ณัฐกฤษฐ นบหนอง และHuong, 2558; เยาวนิจ กิตติธรรมา, วิจิตรา อุตมะมุณี และศิริมาศ ภูวเจริญพงศ์, 2558; Thongyou, Sosamphanh, Chamaratana, Phongsiri, 2014) นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อความเปราะบางของครัวเรือนชนเมือง ได้แก่ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การสูญเสียที่ดินทำกินของผู้อยู่อาศัยเดิม ความขัดแย้ง ความเสี่ยงจากอุบัติเหตุ และคุณภาพของสถานพยาบาลในพื้นที่อยู่ในระดับต่ำ รวมถึงทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนแรงงานชนเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และวีระยุทธ โพธิ์ถาวร, 2558)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการศึกษาและอธิบาย ขยายความ ปรากฏการณ์การกลายเป็นเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนเมืองขอนแก่นที่สามารถแยกออกได้ 2 ด้านหลัก กล่าวคือด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมือง เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชนเมือง และค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้ครัวเรือนแรงงานเกิดความมั่นคงในการดำรงชีพได้ เนื่องจากครัวเรือนแรงงานชนเมืองถือได้ว่าเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเมืองให้เกิดการขยายตัวและการพัฒนาทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิตอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดสำคัญสองประการ คือ การกลายเป็นเมือง (Urbanization) โดยอธิบายภายใต้กรอบเศรษฐกิจ และสังคม และแนวคิดวิถียังชีพ (Livelihood) โดยอธิบายภายใต้กรอบตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการกลายเป็นเมือง

กระบวนการกลายเป็นเมืองนั้นมีพื้นฐานความคิดและรับอิทธิพลจากแนวคิดความทันสมัย (Modernization) ที่มีผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม หรือการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของพื้นที่สู่การกลายเป็นเมือง ตามแบบฉบับการพัฒนาประเทศของชาติตะวันตก กระบวนการกลายเป็นเมือง (Urbanization) สามารถเกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ โดยระยะแรกการกลายเป็นเมืองจะปรากฏขึ้นในพื้นที่เมืองเอกนคร หรือเมืองหลักของประเทศ หลังจากนั้นการกลายเป็นเมืองจะเริ่มขยายสู่เมืองระดับรองและเมืองอื่น ๆ (ปฐม ทรัพย์เจริญ, 2553) เมื่อพิจารณาถึงความหมายของ คำว่า “การกลายเป็นเมือง” จากรากฐานแนวคิดได้ชี้ให้เห็นว่า การกลายเป็นเมืองเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน หากแต่ว่าการกลายเป็นเมืองเริ่มปรากฏชัดเจนมากที่สุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบสมัยใหม่ สร้างรูปแบบการพัฒนาที่ทันสมัย โดยที่ส่งผลอย่างต่อเนื่องในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนเมือง สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพยายามสะท้อนความหมายการกลายเป็นเมืองหลากหลายมิติ

สำหรับประเด็นการขยายตัวพื้นที่ชนเมือง Piore (2011) ได้อธิบายพื้นที่ชนเมืองภายใต้โครงการวิจัย Integrated Project partially funded ในทวีปยุโรปไว้อย่างน่าสนใจโดยที่ Piore อธิบายว่า การกำหนดพื้นที่ชนเมืองนั้นจะต้องเป็นพื้นที่โดยรอบตัวเมืองประมาณ 48,000 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาเข้าถึงและเกิดสิ่งก่อสร้างใหม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่ชนเมือง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการตั้งถิ่นฐานระหว่างเมืองกับชนบทที่เชื่อมต่อกันมากขึ้น พื้นที่ชนเมืองมีการสร้างพื้นที่หมู่บ้านแห่งใหม่เข้าไปอยู่พื้นที่หมู่บ้านดั้งเดิม ผลที่ตามมาทำให้เกิดผลกระทบต่อรูปแบบการใช้ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต นอกจากนี้ในมิติสังคมศาสตร์ใช้เกณฑ์การพิจารณาและตีความหมายที่แตกต่างกันออกไปจากนักวิชาการกลุ่มประชากรศาสตร์ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “การกลายเป็นเมือง” หมายถึง การเคลื่อนไหวและการเคลื่อนที่ของหน่วยทางสังคมที่เรียบง่ายไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้น มีการขยายอาณาบริเวณหรือขยายอาณาเขตออกไปสู่ชุมชนในใกล้เคียงกันมีเชื่อมต่อระหว่างเมืองกับชนบท ส่งผลให้เกิดกระบวนการกลายเป็นเมืองในเขตพื้นที่ชนเมือง Peri-Urban มีการพัฒนาองค์กรเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการดำรงชีวิตในพื้นที่ชนเมืองได้ (Hawley, 1981 อ้างถึงใน ดารณี บัญชรเทวกุล, 2551) นอกจากนี้พื้นที่ชนเมืองยังมีการเปลี่ยนแปลงและมีความหลากหลายทางด้านการประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันด้วย (กุลยา วิวิตเสว, 2560)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการกลายเป็นเมืองตามกรอบของ Lambregts, Panthasen and Mancharern (2015) สามารถแยกออกมาเป็นปัจจัยหลักได้ 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นที่น่าสังเกตว่าการกลายเป็นเมืองก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการขึ้นในพื้นที่ มีสถานที่สำหรับทำธุรกรรมทางการเงิน มีสถานที่จำหน่ายใช้สอยเกิดอาชีพใหม่ขึ้นในพื้นที่ชานเมือง มีการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของเมืองส่งผลต่อการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในเขตชานเมืองด้วย คราวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นหรือแม้การมีพื้นที่ทางรายได้ใหม่ บางครั้งการกลายเป็นเมืองก็ส่งผลต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป (Lambregts et al., 2015) สอดคล้องกับ ปฐม ทรัพย์เจริญ (2553); บัวพันธ์ พรหมพักพิง และ วีระยุทธ โพธิ์ถาวร (2558); สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2556) ได้ชี้ให้เห็นว่า กลายเป็นเมืองส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา จากการกลายเป็นเมืองในพื้นที่ชานเมืองส่งผลต่อรายได้ที่สูงขึ้น คราวเรือนบางคราวเรือนมีอาชีพที่หลากหลายประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพขึ้นไป มีการเคลื่อนย้ายแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน โดยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพจากการประกอบอาชีพอย่างเห็นได้ชัดเจน มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นจากการทำมาประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป มีการเกิดขึ้นของเศรษฐกิจนอกระบบเป็นอย่างมากในพื้นที่เมืองหรือพื้นที่ชานเมือง มีลักษณะการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้แล้ว ภาสกร หอยสังข์ทอง (2561) ยังอธิบายปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ช่วยพัฒนาให้เกิดการพัฒนาและสร้างความมั่นคงนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนคือโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

ปัจจัยด้านสังคม เกิดการเลื่อนชั้นทางด้านที่อยู่อาศัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก เกิดร้านค้าและบริการต่าง ๆ อย่างไรก็ตามประชากรที่เข้ามาขับเคลื่อนในปัจจุบันมีลักษณะครอบครัวที่เล็กลง คนอยู่กับแบบเดียว ครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวรวมไปถึง วรารรรถ เวชศาสตร์ (2529); พิชรินทร์ ฤทธิ์สำแดง (2549) ได้กล่าวถึงผลจากการขยายตัวของเมือง พบว่า ลักษณะและขนาดของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน เป็นมีเพศหญิงที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานที่สูงขึ้นหาเลี้ยงชีพตนเอง ในที่นี้บรรวมหญิงโสด หม้าย และหย่าร้าง และยังส่งผลให้เกิดการทำงานที่อายุน้อย เนื่องจากมีโอกาสในการหางานได้มากขึ้น และเป็นสังคมของผู้มีการศึกษาเฉพาะด้าน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครัวเรือนลดน้อยลง เมื่อความเป็นเมืองเริ่มขยายตัวเข้ามาในพื้นที่ชุมชน ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ของครัวเรือนกับชุมชนน้อยลง เห็นความสำคัญของชุมชนน้อยลง แต่ในขณะเดียวมีการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกและการติดต่อสื่อสารกับญาติพี่น้อง คนโดยรอบชุมชนยิ่งเพิ่มมากขึ้นทำให้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยในการขับเคลื่อนเมืองให้เกิดกระบวนการกลายเป็นเมือง จากการที่พื้นที่เมืองได้กลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจทำให้คนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการจ้างงาน ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนยกระดับฐานะสามารถมีกำลังในการจำหน่ายใช้สอย เกิดการบริการขึ้นในพื้นที่ ทั้งโรงแรม ร้านอาหาร และงานบริการที่เจ้าของรายเดียว เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบจากการกลายเป็นเมืองด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย รายได้ของสมาชิกในครัวเรือน รายจ่ายของสมาชิกในครัวเรือน อาชีพของครัวเรือนที่หลากหลาย ระดับการบริโภค และจำนวนการเคลื่อนย้ายแรงงาน สำหรับปัจจัยด้านสังคมประกอบด้วย ความสัมพันธ์ในครัวเรือน บทบาทสมาชิกในครัวเรือน การติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์นอกชุมชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกลายเป็นเมืองและส่งผลกระทบต่อครัวเรือนแรงงานชนเมือง

2. แนวคิดวิถียั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพนั้น จากพื้นฐานแนวคิดได้ต่อเนื่องจากแนวคิดวิถียั่งยืน ทำให้เกิดการต่อยอดทางความคิด เกิดการพัฒนาแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน และมีการพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพต่อมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงพยายามนำตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพเพื่อเป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ของครัวเรือน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Lindenberg (2002) ได้พัฒนาการหาค่าวัดความมั่นคงในการดำรงชีพระดับครัวเรือนและชุมชนในประเทศที่กำลังพัฒนา และสรุปประเด็นเกี่ยวกับการค้นหาการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือน มีวิธีการศึกษาโดยเริ่มจากหนึ่งกระบวนการค้นหาจากประวัติศาสตร์ สองกระบวนการกำหนดตัวชี้วัด สามารถได้มาซึ่งตัวชี้วัดในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพ การนำตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพไปใช้ และสุดท้ายปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเกี่ยวกับการความมั่นคงในการดำรงชีพ โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะให้ครัวเรือนหรือชุมชนเก็บรักษาและเพิ่มรายได้ เข้าถึงการใช้จ่ายนโยบายสินเชื่อทรัพยากร เพื่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขขึ้น โดยที่แนวคิดนี้ได้ให้ความสำคัญกับรายได้ของครัวเรือนการเก็บเงินไว้เพื่อเป็นค่าเล่าเรียนของเด็ก เพื่อใช้ในการเก็บเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาตัวเมื่อเจ็บป่วย รวมถึงการขายที่ดินและปศุสัตว์เพื่อเป็นการลงทุน เป็นต้น

สำหรับการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพในที่นี้ได้นำเสนอตัวชี้วัด โดยที่มีการพัฒนาตัวชี้วัดขึ้นภายใต้โครงการขององค์การ CARE (2002) หลังจากนั้นได้มีการนำตัวชี้วัดไปใช้มากกว่า 50 ประเทศทั่วโลก โดยที่มีการใช้ตัวชี้วัดที่ประเทศอินเดีย ศรีลังกา แอฟริกา และประเทศอื่นๆ ประกอบด้วยตัวชี้วัดทางด้านเศรษฐกิจ ในส่วนตัวชี้วัดนี้ได้ให้ความสำคัญกับทุนรายได้ที่จำเป็น ในการจัดซื้อจัดหาในสิ่งของที่จำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนที่ต้องการจะได้ใช้ สำหรับตัวชี้วัดทางด้านสังคม ได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดคุณภาพชีวิตของครัวเรือน กับการได้รับมาซึ่งบริการด้านสุขภาพ น้ำดื่ม แหล่งน้ำ ระบบสุขภาพ คุณภาพอาหาร การอยู่การกิน บ้านเรือนที่มั่นคง การเข้าถึงการศึกษา การเปลี่ยนแปลงและการกระจายของรายได้ที่เท่าเทียม ลักษณะการทำงานและกำลังแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน

สามารถแยกตัวชี้วัดออกทั้งหมดได้ 8 ตัวชี้วัดที่ทำการวัดความมั่นคงในการดำรงชีพ ได้แก่ ด้านทรัพยากรสิน ด้านอาหารการกิน ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านคุณภาพของน้ำ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านอนามัยเจริญพันธุ์ โดยที่ตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถนำไปใช้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนและชุมชน ภายใต้โครงการ CARE รวมไปถึง Singh and Hiremath (2010) ได้พัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางแผนการพัฒนาของประเทศ ได้กำหนดตัวชี้วัดปัจจัยที่ช่วยให้เกิดการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน การศึกษานี้ได้ศึกษาพื้นที่รัฐคุชราต (Gujarat) ในประเทศอินเดีย โดยที่เป็นเมืองที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรม ได้

กำหนดตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพ ดังนี้ 1) ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ได้กำหนดตัวแปร ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ผลผลิตจากที่ดิน กำลังของแรงงาน รายได้จากการผลิต ตลาด เป็นต้น 2) ความมั่นคงทางด้านทุนทางสังคม ได้กำหนดตัวแปร ได้แก่ การกระจายตัวของที่ดิน สินทรัพย์ด้านที่ดินที่อยู่อาศัย รายได้เกินเส้นความยากจนของประเทศ การเข้าถึงการศึกษาของคนในครัวเรือนอ่านออกเขียนได้ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมือง กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวชี้วัดความมั่นคงในการดำรงชีพมีเกณฑ์การวัดอยู่ทั้งหมด 5 องค์ประกอบหลักที่สามารถวัดได้และสอดคล้องกับครัวเรือนแรงงานในพื้นที่ชนเมืองขอนแก่น ได้แก่ 1) ด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย 2) ด้านแรงงานในครัวเรือน 3) ด้านอาหาร 4) ด้านสุขภาพ และ 5) การเข้าถึงการศึกษา ถ้าสภาพการทั้งหมดมีสถานะที่ดีและเหมาะสมจะส่งผลทำให้ครัวเรือนแรงงานชนเมืองเกิดความมั่นคงในการดำรงชีพต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กำหนดหน่วยวิเคราะห์ในการวิจัย คือ หน่วยวิเคราะห์ระดับครัวเรือน ซึ่งเป็นครัวเรือนที่อยู่จริงในพื้นที่ชนเมืองขอนแก่น

ประชากร (Population) ในการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยนำพื้นที่ชนเมืองขอนแก่นตามถนนวงแหวนทั้งหมดมารวมกัน หลังจากนั้นได้ทำการแบ่งกลุ่มออกเป็นตำบลและคัดเลือกมาทั้งหมด 3 ตำบล ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านเป็ด เทศบาลตำบลพระลับ และเทศบาลตำบลสำราญ หลังจากนั้นทำการแบ่งกลุ่มหมู่บ้านจาก 3 ตำบล และคัดเลือกหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูล กล่าวคือ เป็นครัวเรือนแรงงานชนเมืองที่มีการประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพขึ้นไป ในเขตพื้นที่ชนเมืองขอนแก่น ได้แก่ บ้านเป็ด หมู่ที่ 1 จำนวน 384 ครัวเรือน, บ้านเลิงเปือย หมู่ที่ 9 จำนวน 679 ครัวเรือน, บ้านสำราญ หมู่ที่ 1 จำนวน 318 ครัวเรือน รวมจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่จริงในพื้นที่ 1,381 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) เริ่มต้นจากขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้อาศัยการคำนวณจากสมการคำนวณของ Krejcie and Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,381 ครัวเรือน (ศักดิ์สิทธิ์ วัชรรัตน์, 2552; Neuman, 1994) สามารถคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลตามสมการ ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{x^2 N p (1 - p)}{e^2 (N - 1) + x^2 p (1 - p)}$$

โดยที่	n	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
	p	=	โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น = .05
	N	=	จำนวนประชากรที่มีทั้งหมด
	x ²	=	ค่า Chi-square = 3.841
	e	=	ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ โดยทั่วไปใช้ .05/ .01

แทนค่าในสมการ

$$n = \frac{3.841(3.841)1381(0.05)(1 - 0.05)}{0.05(0.05)(1381 - 1) + 3.841(3.841)0.05(1 - 0.05)}$$

$$n = \frac{967.778}{4.150}$$

$$n = 233.199$$

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 235 ราย

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรของการทำวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยได้กำหนดผู้ตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น (Elizabethann and Gary, 1999) ในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่มิอำนาจในการตัดสินใจจากหัวหน้าครัวเรือน เพื่อให้ได้ตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่ดีที่สุด สำหรับการทำการวิจัยครั้งนี้ จากการสุ่มตัวอย่างทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ

ลำดับ	พื้นที่	จำนวนครัวเรือน	กลุ่มตัวอย่าง	
			จำนวน	ร้อยละ
1	บ้านเปิด หมู่ 1	384	65	27.7
2	บ้านเลิงเปือย หมู่ 9	679	115	48.9
3	บ้านสำราญ หมู่ 1	318		23.4
			55	
รวม		1,381	235	100.0

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) โดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความตรงของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ค่า Index of item objective congruence (IOC.) หลังจากนั้นได้จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลทั้งหมด 235 ชุด เริ่มต้นจากการเตรียมความพร้อม ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมผู้ช่วยนักวิจัย มีการชี้แจงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์การวิจัยให้เกิดความเข้าใจและความชัดเจนเกี่ยวกับงานวิจัยในครั้งนี้วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2560 ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หลังจากนั้นผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ลงพื้นที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบแบบสัมภาษณ์ (Pre-Test) โดยพื้นที่บ้านหนองกุงเทศบาลตำบลศิลา อำเภอมืองจังหวัดขอนแก่นที่ไม่ใช่พื้นที่กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล 30% ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบแบบสอบถาม (Pre-Test) เสร็จ นักวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำวัดความเที่ยง (Reliability) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้มีความคงเส้นคงวา ในที่นี้ใช้ค่า 0.75 ขึ้นไปโดยเป็นค่าที่ยอมรับได้ในการวิจัยของความเที่ยง (ภัญญามล อินทวงศ์,

2555) ผลการวัดความเที่ยง (Reliability) ได้ค่าคะแนน (Cronbach's Alpha= 0.877) ถือได้ว่าแบบสัมภาษณ์สามารถใช้งานได้จริงและมีความเที่ยง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 พื้นที่ จำนวนทั้งหมด 235 ครั้วเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เพศของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม เริ่มต้นจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย รายได้ รายจ่าย จำนวนอาชีพของครัวเรือนที่หลากหลาย จำนวนการเคลื่อนย้ายแรงงาน เป็นคำถามที่ใช้จำนวนจริง ส่วนระดับการบริโภค ได้จากการประเมินทรศนะของครัวเรือนจาก 1-10 สำหรับปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ในครัวเรือน บทบาทสมาชิกในครัวเรือน การติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์นอกชุมชน ได้จากการประเมินทรศนะของครัวเรือน มีระดับการวัดเป็นระดับช่วง (Interval Scale) ตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด ให้หมายเลขกำกับ 1-5 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่น ประกอบด้วย แนวคำถามด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย ด้านกำลังแรงงานในครัวเรือน ด้านอาหาร ด้านสุขภาพ และด้านการเข้าถึงการศึกษา ได้จากการประเมินทรศนะของครัวเรือน มีระดับการวัดเป็นระดับช่วง (Interval Scale) ตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด ให้หมายเลขกำกับ 1-5 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาทำการลงรหัสในแบบสอบถามทางด้านขวามือของแต่ละหน้า โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดรหัสเองเพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจ จากนั้นนำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วทำการป้อนข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตามรหัสที่ได้ทำการประมวลมาก่อนหน้านี้ และจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป มีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับตัวแปรเดียว (Univariate Analysis) ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด โดยทำการวิเคราะห์ในโปรแกรมสำเร็จรูป

2) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับหลายตัวแปร (Multivariate Analysis) ในส่วนนี้ได้ใช้การวิเคราะห์ โดยหลักสถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่น ถ้าชนิดของข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลไม่ต่อเนื่อง เช่น มาตราวัดระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราวัดระดับเรียงอันดับ (Ordinal Scales) ต้องเปลี่ยนเป็นตัวแปรต่อเนื่อง เพื่อสร้างเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) เป็นข้อมูลต่อเนื่อง เช่น มาตราวัดระดับช่วง (Interval Scale) เพื่อเป็นไปตามข้อกำหนดการวิเคราะห์ตัวแปรระดับหลายตัวแปร (Multivariate Analysis)

ผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น ระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

สำหรับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่า เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 77 รองลงมาเป็นสามีหรือภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 14 ผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์เป็นเพศชาย ร้อยละ 42.1 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 57.9 อายุเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ 57 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 71.5 รองลงมาคือสถานภาพเป็นหม้าย ร้อยละ 15.7

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น

การวิเคราะห์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่นมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 30,790 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 14,157 บาทต่อเดือน ด้านจำนวนอาชีพของครัวเรือนที่หลากหลายนั้น ครัวเรือนมีอาชีพเฉลี่ยประมาณ 2-3 อาชีพ และระดับการบริโภคเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 6.52 ด้านจำนวนการเคลื่อนย้ายแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 1.72 คน สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคม พบว่า ด้านความสัมพันธ์ในครัวเรือนแรงงาน خانเมืองมีระดับความสัมพันธ์เฉลี่ยอยู่ที่ 3.01 ด้านบทบาทสมาชิกในครัวเรือนแรงงาน خانเมืองมีระดับค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 ด้านการติดต่อสื่อสารของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองมีระดับค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.38 และด้านความสัมพันธ์นอกชุมชนของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองมีระดับความสัมพันธ์เฉลี่ยอยู่ที่ 3.51 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	SD.
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
รายได้	30790.38	41865.44
รายจ่าย	14157.91	27298.36
จำนวนอาชีพของครัวเรือนที่หลากหลาย	2.50	1.11
ระดับการบริโภค	6.52	1.28
จำนวนการเคลื่อนย้ายแรงงาน	1.72	2.05
ปัจจัยด้านสังคม		
ความสัมพันธ์ในครัวเรือน	3.01	0.54
บทบาทสมาชิกในครัวเรือน	3.74	0.57
การติดต่อสื่อสาร	3.38	0.61
ความสัมพันธ์นอกชุมชน	3.51	0.43

3. ระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น

การวิเคราะห์ระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น พบว่า ครัวเรือนแรงงานมีความมั่นคงทางด้านสุขภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 3.83 รองลงมาคือความมั่นคงด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย ด้านการเข้าถึงการศึกษา และด้านอาหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 3.83, 3.65 และ 3.58 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านแรงงานในครัวเรือน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น

ระดับความมั่นคงในการดำรงชีพ	ค่าเฉลี่ย	SD.
ด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย	3.83	0.642
ด้านแรงงานในครัวเรือน	3.21	0.543
ด้านอาหาร	3.58	0.481
ด้านสุขภาพ	3.84	0.467
ด้านการเข้าถึงการศึกษา	3.65	0.633

4. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น

สำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณที่ใช้วิเคราะห์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริโภค (Beta=0.107) บทบาทสมาชิกในครัวเรือน (Beta=0.237) การติดต่อสื่อสาร (Beta=0.386) และความสัมพันธ์นอกชุมชน (Beta=0.151) เป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น โดยมีค่า $R^2 = 0.397$ เห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมือง คือ ระดับการบริโภค ส่วนปัจจัยด้านสังคมที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพ คือ บทบาทสมาชิกในครัวเรือน การติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์นอกชุมชน

ปัจจัยที่น่ามาวิเคราะห์แต่ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น ได้แก่ รายได้ของสมาชิกในครัวเรือน รายจ่ายของสมาชิกในครัวเรือน อาชีพของครัวเรือนที่หลากหลาย การเคลื่อนย้ายแรงงาน และความสัมพันธ์ในครัวเรือน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น

ตัวแปรต้น	b	Beta	Sig.
ระดับการบริโภค	0.522	0.107	0.047
บทบาทสมาชิกในครัวเรือน	1.039	0.237	0.000
การติดต่อสื่อสาร	0.893	0.386	0.000
ความสัมพันธ์นอกชุมชน	0.688	0.151	0.008

R = 0.630, R² = 0.397, F = 16.459, Sig of F = 0.000

บทสรุปและอภิปรายผล

ระดับความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น พบว่า มีการกำหนดความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย ด้านแรงงานในครัวเรือน ด้านอาหาร ด้านสุขภาพ และด้านการเข้าถึงการศึกษาส่วนใหญ่แล้วอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ Daovisan and Chamaratana (2018) ที่ได้กำหนดความมั่นคงในการดำรงชีพของแรงงานใน สปป.ลาว ที่ได้กำหนดความมั่นคงในการดำรงชีพคือความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน และความอยู่ดีมีสุขของการจ้างงาน เนื่องจากความแตกต่างของบริบทพื้นที่ทำการศึกษาที่แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมือง จากการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปร พบว่า ระดับการบริโภคอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมือง (Beta=0.107) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อการบริโภคเพิ่มขึ้นความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองก็จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา บัจจามณี และธนพฤษฏ์ ชามะรัตน์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการบริโภคของครัวเรือนแรงงาน خانเมืองขอนแก่น ที่ได้อธิบายว่าการกลายเป็นเมืองในพื้นที่ขอนแก่นส่งผลต่อวัฒนธรรมการบริโภคของครัวเรือนที่อยู่บริเวณ خانเมือง คนรุ่นใหม่เลือกที่จะบริโภคอาหารที่เพิ่มขึ้นตามกระแสที่เน้นความหมายมากกว่าการบริโภคเพื่อความอยู่รอดและความปลอดภัย ทำให้จำเป็นต้องหารายได้เพื่อนำมาซึ่งการซื้ออาหารเพื่อบริโภค และซึ่งแตกต่างจากงานของ วรายุทธ พลาศรี (2559) ที่ได้อธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่กล่าวว่า ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกิจกรรมการเกษตรประเภทการปลูกผัก/ไม้ดอกกิจกรรมการเกษตรประเภทการเลี้ยงสัตว์กิจกรรมการเกษตรประเภทการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดพื้นที่ชลประทานทุนกิจกรรมการเกษตรประเภทการปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้นเพศของหัวหน้าครัวเรือนและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพการเกษตรของหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการสร้างรายได้ในการประกอบอาชีพการเกษตรของครัวเรือน

ปัจจัยด้านสังคมที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงาน خانเมือง จากการวิเคราะห์ในระดับหลายตัวแปร พบว่า บทบาทสมาชิกในครัวเรือน (Beta=0.237) การติดต่อสื่อสาร (Beta=0.386) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และความสัมพันธ์นอกชุมชน (Beta=0.151) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Daovisan and Chamaratana (2018) ที่ได้อธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความมั่นคงในการดำรงชีพของแรงงานมีทั้งหมด 3 ปัจจัย 1) ปัจจัยด้านลักษณะของครัวเรือนซึ่งมองเรื่องเพศและอายุของคนในครัวเรือนที่ส่งผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพ 2) ปัจจัยด้านสังคม เป็นการสนับสนุนจากครัวเรือน ความไว้วางใจของแรงงาน ความสัมพันธ์กับชุมชน ความสัมพันธ์ของครัวเรือน ความสัมพันธ์กับนายจ้าง แต่มีความแตกต่างกับ 3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจโดยการวิจัยครั้งนี้ได้สะท้อนระดับการบริโภคของครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่น ซึ่ง Daovisan and Chamaratana ได้สะท้อนประเด็นด้านรายได้และแหล่งรายได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lindenberg ที่ได้อธิบายหน่วยการวัดความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือน จำเป็นต้องมีการเชื่อมต่อและการติดต่อสื่อสารกับภายนอก จะช่วยให้ครัวเรือนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ครัวเรือนได้ และ Siribowonphitak, Pathumporn and Esichaikul (2018) ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการกลายเป็นเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของคนที่อยู่ในพื้นที่เมือง เนื่องจากการไหลเข้ามาของผู้คนและร่วมกันใช้ทรัพยากรที่อยู่ในเมืองเพื่อสร้างความมั่นคงทั้งในเรื่องการประกอบอาชีพการท่องเที่ยวอีกด้วย ทว่างานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยของ พัทธราภา สิงห์ธนสาร (2560) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในประเด็นปัจจัยด้านสังคม คือ สมาชิกในครัวเรือนที่ไม่มีการสูบบุหรี่มีอิทธิพลทางบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ที่มองประเด็นตัวบุคคลเป็นหลักในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่าระดับการบริโภคของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่นมีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพในเชิงบวก กล่าวคือ มีค่า (Beta=0.107) เมื่อมีการเพิ่มระดับการบริโภคของครัวเรือนก็จะยิ่งทำให้ครัวเรือนมีความมั่นคงในการดำรงชีพเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นจำเป็นต้องให้ครัวเรือนเพิ่มระดับการบริโภคอาหารของครัวเรือนแรงงานชนเมือง และต้องเป็นอาหารที่มีความปลอดภัย ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะมีการสร้างพื้นที่ตลาดที่มีความปลอดภัยขึ้นในพื้นที่บริเวณชนเมืองขอนแก่น

2) ปัจจัยด้านสังคมข้อมูล ข้อมูลได้สะท้อนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่นบทบาทสมาชิกในครัวเรือน การติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมือง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเกี่ยวข้องกับครอบครัวจึงควรให้การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมการรู้จักหน้าที่ของสมาชิกในครัวเรือนให้เพิ่มขึ้น สำหรับความสัมพันธ์นอกชุมชนจำเป็นต้องมีกิจกรรมสานพลังและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายในการทำงานนอกเหนือจากกลุ่มเครือญาติของตนที่เองที่มีอยู่เดิมอยู่แล้วเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีพเพิ่มมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความมั่นคงในการดำรงชีพของครัวเรือนแรงงานชนเมืองขอนแก่น” ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จาก กลุ่มวิจัยความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (WeSD) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

References

- Banchonthewakun, D. (2008) . krabuānkān klāi pen mūāng kap kān plānplāēng thāng sangkhom nai prathēt thī kamlang phatthanā (URBANIZATION AND SOCIAL CHANGE IN DEVELOPING COUNTRIES) . Phim khrang thī 5. Krung Thēp... : samnakphim hāēng Čhulālongkoṇmahāwitthayaīai .
- CARE. (2002). **Household Livelihood Security Assessments: A Toolkit for Practitioners**. Arizona: TANGO International.
- Daovisan, H and Chamaratana, T. (2018). Confirmatory Factor Analysis of Assets That Influence Informal Garment Workers' Livelihood Security in Laos. **Societies**, 8(45), 1-11.
- Elizabethann, O.S. and Gary, R.R. (1999). **Research Method for Public Administrators**. 3rd ed. North Carolina: Addison Wesley Longman.
- Hojasangthong, P. (2018) . patchai kānphatthanā mūāng yāng yangyūn samrap Krung Thēp Mahā Nakhon lāe parimonthon . Veridian E - Journal , Silpakorn University , 11 (2) , 1002- 1039.
- Hutanuwat, K. , Kritsanaphan, A , Charoentrakunpiti, W , Nopnop, N. lāe Huong , L . (2015) . wārasān koṇanī suksā : ngānwichai nai Thai dān kān rapmū khōng mūāng kap kān plānplāēng saphāp phūmī ākāt Urban Climate Resilience Research , 1 (1) , 1 - 6.
- Inwang, k. (2012) . rabiāp withī wichai Research Methodology . phitsanulōk : rōngphim mahāwitthayaīai phitsanulōk .
- Lambregts, B., Panthasen, T., and Mancharern, S. (2015). Urbanization in the Bangkok Metropolitan region: trends, drivers and challenges. **Case Study: Urban Climate Resilience Research in Thailand**, 1(1), 1-2.
- Lindenberg, M. (2002). Measuring Household Livelihood Security at the Family and Community Level in the Developing World. **World Development**, 30(2), 301-318.
- Neuman, W.L. (1994). Social Research Method: Qualitative and Quantitative Approaches. 2 ed. Wisconsin: A Division of Simon & Schuster.
- Patchanelæ, K. Chamarat, T. (2016) .patchaithimi itthiphonto khwāmmanhong naikān damrong chip khōng khruārūan rāēngngān chān mūāng . wārasān manut kap sangkhom , nung (2) , 159 - 175.
- Patchanelæ, K. Chamarat, T. (2016) .watthanatham kān bōriphok khōng khruārūan rāēngngān chān mūāng Khoṇ Kāēn . wārasān phāsā satsana lāe watthanatham , 6 (2) , 221- 240.

- Phalasi, W. (2016) . patchai thī mī 'itthiphon tō rāidai čāk k̄nprakōp 'āchīp k̄n kasēt khōṅkhrūārūannaiphaktawan'ōkchīāngnūakhōṅprathētThai.wārasānwichākānmahāwī tthayālai fa'itthoēna , 10 (4) , 187 - 203.
- Phromphakphing, B. læ Phothawon, V. (2015) . khroṅkān suksāsakkayaphāp khōṅ khonmūāng nai k̄n rapmū kap phai phibat : kōrānī suksā chumchon khloṅgwa tambonkhō hong อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา . wārasān kōrānī suksā : ngānwichai nai Thai dān k̄n rapmū khōṅ mūāng kap k̄n plīanplāēng saphāp phūmī'ākāt Urban Climate Resilience Research , 1 (1) , 1 - 2.
- Phuttharak, T. (2015). **Urbanization and Urban Development of Rapid Growth: Udon Thani**. Ph.D Dissertation, Department of Development Science, Khon Kean University, Thailand.
- Pierr, A. (2011). **Peri-Urbanisation in Europe: Towards a European Policy to sustain Urban-Rural Future**. Berlin: H.Heenemann.
- Ritsamdæng, P. (2006) . k̄n plīanplāēng thāng dān sēthakit sangkhomlæwatthanatham chumchon chān mūāng : kōrānī suksā chumchon bānkhloṅg čhet tambon bung kham phroī 'amphoē lam lūk k̄a čāngwat Pathum Thānī.witthayāniphon parinya sinlapa sāttramahābanditsākhāwichaThaisuksābanditwitthayālaiMahāwitthayālaiRāmka mhāēng .
- Roberts, B. and Kanaley, T. (2006). **Urbanization and Sustainability in Asia Case Studies of Good Practice**. Philippine: Asian Development Bank.
- Sapcharoen, P. (2010) . sangkhomwitthaya mūāng URBAN SOCIOLOGY . Phim khrang thī 2. Krung Thep... : samnakphim Mahāwitthayālai Rāmka mhāēng .
- Singh, P.K. and Hiremath, B.N. (2010). Sustainable livelihood security index in a developing country: A tool for development planning. **Ecological Indicators**, 10(2), 442-451.
- Singthanasan, P. (2017) . patchai thī mī phon tō k̄nphatthana sēthakit chumchonkhēt tambon mæ wong 'amphoē mæ wong čāngwat nakhōṅ sawan . wārasān dutsadībānthit thāng sangkhommasāt , 7 (1) , 57 - 69.

- SingwætlomThai, S. (2013) . krabūānkān klāi pen mūāng nai prathet Thai Urbanization in Thailand . [Mō̌Pō̌Thō̌ : ม. ป.พ] .
- Siribowonphitak, C., Pathumporn, J. and Esichaikul, R. (2018). Effects of Urban Tourism from Urbanization in Khon Kaen Province, Thailand. **Veridian E-Journal Silpakorn University International (Humanities, Social Sciences, and Arts)**, 11(4), 32-46.
- Thongthammachat, N. (2016) . withi chiwit læ saphāwakan patchuban nai sangkhom mūāng . Veridian E - Journal , Silpakorn University , 9 (1) ,1669 - 1687.
- Thongyou, M., Sosamphanh, B., Chamaratana, T., and Phongsiri, M. (2014). Perception on Urbanization Impact on the Hinterlands: A Study of Khon Kaen City. **Asian Social Science**, 10(11), 33-41.
- UN-Habitat. (2013). **Sustainable Urbanization in Asia: A Sourcebook for Local Governments**. Nairobi: UNON Services Section.
- United Nations. (2015). **World Urbanization Prospects: The 2014 Revision**. New York: Economic and Social Affairs.
- Vejchasat, W. (1986) . kānsuksā priāpthiāp ‘itthiphon khōng konkai kān khayāi mūāng tō̌ bæ̌pphaēn kāndamnoēn chiwit nai khēt chān mūāng Krung Thēp Mahā Nakhōn . withayaniphon parinya laksut sangkhomwitthaya mahābandit sākha wicha sangkhomwitthaya læ mānutsayawitthaya bandit witthayalai mahāwitthayalai Thammasat .
- Watcharat Saksit . (2009) . ‘ēkkasān prakōp kān khonkhwa wicha sathiti phūa kānwichai (Statistics for Research) . [Mō̌Pō̌Thō̌ : ม. ป.พ] .
- Wiwitsewi, K. (2017) . kārōk lāi pen mūāng khōng phūnthi wongwāen rōp nōk khōng Krung Thēp Mahā Nakhōn : suksā kōrāni changwat Phra Nakhōn Si ‘Ayutthaya . Veridian E - Journal , Silpakorn University , sip (sōng) , sīsiphok - 61.

- Yaowanit kittithonkun , Wichitra ‘utma mu nī læ Sirimas phūwācharoēnphong .
(2015) . khroṅkān suksā sakkayaphāp khōṅg khon mūāṅg nai kān rapmū kap phai
phibat : kōṛanī suksā chumchon khloṅgwa tambonkhō hong อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา .
wārasān kōṛanī suksā : ngānwichai nai Thai dān kān rapmū khōṅg mūāṅg kap kān
plianplæṅ saphāp phūmī‘ākāt Urban Climate Resilience Research , 1 (1) , 1 - 7.
- Zhang, X.Q. (2016). The trends, promises and challenges of urbanization in the world. **Habitat International**, 54(1), 241-252.

